

לקוּטִים וּסְפוּרִים נִפְלְאִים

נצבים ויאלך

ואשמעה... - כלומר: אם תהיה לכם עמידה חזקה, אזי תוסיפו כח גם בי, וממילא "ואשמעה..." (פאר ישראל)

"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם" (בט, ט)
כתב רש"י בסמוך, למה נסמכה פרשת "אתם נצבים" לקללות? לפי שעם ישראל הוריקו פניהם ואמרו: מי יכול לעמוד באלו? התחיל משה מפייסם: אתם נצבים היום - הרבה הכעסתם למקום, ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו. עכ"ל.

כי על כן, כך דרכיו ומדותיו של הקב"ה: א-ל רחום וחנון, אך אפים ורב חסד, נושא עוון ופשע. וכמו שהאריך בביאור עניין זה הרמ"ק בספרו תומר דבורה (פרק א).

אם כן, על האדם ללמוד מדרכיו ומדותיו של הקב"ה, כמו שדרשו חז"ל מן הפסוקים "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט) ו"לדבקה בו" (דברים יא, כב) - מה הוא רחום, אף אתה רחום. מה הוא סובל ומאריך אפו למכעיסיו, כן על האדם לסבול רעותיו של חברו ולהעביר על מידותיו, היינו שלא ידקדק למדוד מידה למצערם אותו, אלא מניח מידותיו והולך לו (רש"י ראש השנה יז, א).

סיפר רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: הגה"צ רבי אייזיק שר זצ"ל (חתנו של הסבא מסלבודקה) הגיע לירושלים לשיבת חברון. כשראה אותו ראש הישיבה הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, פינה מיד את מקומו ונתנו לרבי אייזיק. התיישב רבי אייזיק על מקומו של רבי יחזקאל במשך ארבעה ימים, ולאחריהם עזב את המקום ועבר לשבת במקום אחר.

"אתם נצבים היום כולכם..." (בט, ט)

הובא בדעת זקנים (לבעלי התוספות): [אמר משה רבינו לישראל] אימתי תהיה לכם הצבה והעמדה? כשתהיו כולכם באגודה אחת.

וכן אמרו חז"ל: אם אתם עשויים אגודה אחת - "אתם נצבים היום". מה היום פעמים מאפיל ופעמים מאיר, אף אתם - אף על פי שאפילה לכם, עתיד הקב"ה להאיר לכם אור עולם.

אימתי? כשתהיו באגודה אחת... (מדרש לקח טוב) סיפר כ"ק האדמו"ר מגור בעל ה"בית ישראל" זצ"ל, ששמע עם תחילת הנהגתו של בעל ה"חידושי הרי"ם", שהסתופפו בצילו אלפי אנשים.

שאלוהו לשם מה צריך הוא קהל גדול כל כך? השיב, שכדי שיצאו קומץ של בני-עליה, נחוץ שתהיה להם סביבה טובה והמוני חסידים, אפילו מפשרי עם, כדברי המדרש "אחד מאלף".

עוד הוסיף ה"בית ישראל" בענין זה,

שבאופן זה יש השפעה מיוחדת מכח זכות הרבים, וכן כתוב (איוב לו, ה) "הן א-ל כביר ולא ימאס, רבי נתן אומר: מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר: הן אל כביר ולא ימאס (ברכות ח, א).

ומרגלא בפומיה: הצדיק מקבל את עיקר כוחותיו מן המתקרבים אליו.

וכך היה מפרש את דברי משה רבינו אלינו: "עמדו

"תְּכַלֶּה שָׁנָה וְקָלְלוּתֶיהָ"

הִנֵּה שׁוֹב אָנוּ נִצָּבִים כָּאן, מִמְּשָׁשִׁים אֶת שׁוֹלֵי גְלִימַת הַשָּׁנָה.

הַסְפִּירָה לְאַחֹר בְּעִיצוּמָהּ, כָּלֶם מִתְכַּוְּנִים לְיוֹם הַרְת עוֹלָם - הַיּוֹם בּוֹ יוֹלֵד הָעוֹלָם מִחֻדָּשׁ וְתִרְדֵּר רֹחַ חֲדָשָׁה וְנִקְיָה.

זוֹהִי בְּהַחֲלֹט נִקְדַּת זְמַן מְשֻׁמָּעוּתִית. עוֹד שָׁנָה חֲלָפָה לָהּ בִּיעָף, מוֹתִירָה אוֹתָנָה מוֹל מִשְׁקָעִי הַפְּצָעִים שֶׁהִשְׁאִירָה אַחֲרֶיהָ.

תְּחוֹשָׁה פְּנִימִית זֶרְמַת לְכַלְנוּ: "הִגִּיעַ הַזְמַן לַעֲבֹר כְּבָר, מִסְפִּיק סְבִלְנוּ. הִגִּיעַ הַזְמַן לִפְתּוֹחַ אֶת הַמִּתְנָה הַחֲדָשָׁה, אֶת שְׁנַת תִּשְׁפ"ז, הַחֲלָקָה וְהַלְבָּנָה".

אָכֵן, לֹא חֻיֵּנוּ אֶת הַשָּׁנָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר, אֲבָל עֵינֵי כָלֶם נִשְׁוֹאוֹת כְּרָגַע אֶל הָעֲתִיד הַמְּזוּהָר.

הַבְּרָכָה שֶׁהִכִּי קוֹלַעַת לַמַּעֲבָ הִזָּה הִיא: "תְּכַלֶּה שָׁנָה וְקָלְלוּתֶיהָ, תַּחֲלֵל שָׁנָה וּבִרְכוּתֶיהָ".

כִּמָּה זְמַנִּים קָשִׁים עָבְרָנוּ, נוֹ, לֹא הִגִּיעַ הַזְמַן לְהַפֵּךְ דָּף? הֲאֵם לֹא הִגִּיעַ הַזְמַן לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה בְּכִרְכוּתֶיהָ?

לעי"נ הרה"צ

ר' פנחס בן ר' בנימין בינוש רוזנבוים זצוק"ל

כ"ו בניסן תשע"ז

לבית המדרש כשהיה תינוק ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה, ועל כך נאמר עליו "אשרי יולדתו" (רע"ב אבות ב, ח).

מעתה הפלא ופלא: עד עתה חשש רבי יהושע שאולי לא היתה כל תועלת במה שאמו הביאתו לבית המדרש בקטנותו. הואיל ואינו לומד ואף אינו שומע! אך כששמע את ה'מרגלית' טובה' שנדרשה בבית המדרש - שיש שכר למביאי הטף, הבין שכל גדולתו בכך שנכנסו לאוזניו דברי תורה ובכך הוא מתקדש, הבין שכל גדולתו היא בגלל 'יולדתו', ואמר: "מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני?!" (להתעדן באהבתך)

"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף... למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה'... ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (לא, יב)
טף למה באו, לתת שכר למביאייהם (רש"י)
מעצם השאלה "למה באו" משמע שבעצם אין תועלת בהבאתם, ואם כן, מדוע יקבלו שכר על זה? ועוד הלא כולם, גם הטף, נכללו במה שנאמר: "למען ישמעו ולמען ילמדו?"

מדוע על האדם להתאמץ ולמסור את נפשו על חינוך בניו לתורה? הרי ישנה הבטחה מפורשת בתורה: "כי לא תשכח מפי זרעו!" אך כל אחד יודע - גם כשיש הבטחה, יש צורך ב"איתערותא דלתתא", בהתעוררות מלמטה, בפעולה מצד האדם, כדי להוציא את ההבטחה הזאת מן הכח אל הפועל. מה היא ה"איתערותא דלתתא"? כמובן, בראש ובראשונה, שהאב ילמד לבנו, אך גם דברים אחרים, שאין השפעתם ניכרת כל כך, יכולים להיכלל במושג זה.

שאל אותו רבי יחזקאל: רבי אייזיק, כלום אין מקומי מוצא חן בעיניכם? מדוע הלכתם למקום אחר? השיב רבי אייזיק: וכי עלה על דעתכם שאתפוס את מקומכם? לא עלה על דעתי לעשות כדבר הזה! כל מה שרציתי הוא לראות איך בן אדם מסוגל לוותר על המקום

שלו [הנכבד] ולתתו לאחר, לאחר שראיתי בעיניי, במשך ארבעה ימים, כיצד ויתרתם בלב שלם על מקומכם, למדתי את שרציתי ללמוד, ויכול אני כבר לשבת במקום אחר.

(יחי ראובן)

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (לא, יב)

מסופר בגמרא בחגיגה (דף ג.): "מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין.

אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום?" אמרו לו שרבי אלעזר בן עזריה דרש בפרשת 'הקהל'.

שאל רבי יהושע: "ומה דרש בה?" - 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף', אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? - כדי ליתן שכר למביאיהן,"

אמר להם: "מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני?!"

וצריך להבין, מדוע שמח

רבי יהושע על אמרה זו כמוצא שלל רב?

ביאר באופן נפלא בספר 'שער בת רבים': יש להבין את עצם הדרשה אם הטף אינו לומד ואף אינו שומע, מדוע יש שכר למי שמביא אותו? מה תועלת יש בהימצאות הטף? - אלא על כרחך צריך לומר שאף שהטף אינם מטים אוזנם לשמוע את דברי התורה, מ"מ נפשם קולטת דברי קדושה ומזדככת!

והנה ידוע שאמו של רבי יהושע היתה מביאתו

אבל האמת, שהשיח הזה נשמע קצת יותר מדי אגרגסיבי. כלל לא בטוח שמתר לנו לדבר כך. וכי כבר הסתיימה השנה שכן אנו מקללים אותה? ובכלל, האם עברנו שנה כה קשה שאנו מתירים לעצמנו לקרוא לה 'קללה'? אז נכון שחוינו קשים, אך כל עוד היא לא הסתיימה - מניין לנו הרשות לנהוג כך? וכי לא ראינו את יד ה' במלחמות וביומים? וכי לא קבלנו ממנו מסות של מתנות, חסדים ורחמים בשנה זו?

רק שאלה: שמתם לב לכמות השנויים הפכירים שהתחוללו כאן בשנה האחרונה?

בנראה שאנו, שמצויים בתוך הסיר הגועש, לא שמים לב למה שקורה בו. בשנה האחרונה העולם התהפך בצורה דרסטית, וכל כך הרבה שנויים מקיפים עברו עליו: תכניות שהתהפכו בן-לילה, קשרים שנבנו ונסדקו, זוויות ראיה שהתחלפו, והרבה-הרבה סבות שהובילו למתהפכה הגדולה שמסתכמת בשלהי השנה היוצאת. תסתכלו סביבכם: בבית - ילד שהיה אתמול תינוק והיום כבר מדבר במשפטים; במשפחה - שמחה שהתהפכה לאבל, או אבל שהתהפך לנחמה; בפרנסה - עסק שקם או עסק שנפל; בעולם הרחב - סדר ישן שמתמוטט וסדר חדש שמנסה לקום תחתיו. כמעט אין תחום אחד שנשאר השנה בדיוק כפי שהיה.

אם נקפל את כלם למשפט אחד, הרי שהעולם עבר מרשות היחיד - לרשות הרבים. כדי להבין איך כל זה קרה ומהו פשר ההתהפכות, עלינו לחזור לאחור בגלגל השנים.

הכל התחיל אז, כשעלה בו רצון לברא את העולם שהיצורים בו יעבדו אותו ויתפרסם שמו. העולם הזה נוצר מנקודה אחת של חבור לבוּרָא, וללא הנקודה הזעירה הזו לא יוכל העולם לעמוד על רגליו.

ואז זה קרה. פתאום התקבל שנוי בתכנית: אדם הראשון חטא.

לעי"נ האשה החשובה

מרת מרים יוכבד ב"ר צבי ליבוביץ ע"ה

כ"א מר חשון תשפ"א

משה רבנו שכך ציווהו ה', מכל מקום כבר הרגיש באותו רגע את גודל צער הקנאה והבין שאינו יכול להיות תלמיד ליהושע, וקיבל על עצמו את המיתה בלב שלם. דפח"ח. (המאור הגדול)

הן קרבו ימיך למות (לא, יד)

מסופר על הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א, שכאשר ביקר אצלו הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, קיבלו ר' מאיר בכבוד רב ושמח מאד לקראתו. לאחר שהשתעשעו שניהם בחידושי תורה, פנה אליו ר' מאיר ואמר, הרב מצאנז, הלא כבודו הוא מבית דין הגדול, יאמר נא לי אם מאיר צריך לדור בדירות קטנות כאלו, וכי לא מן הראוי שידור בדירות גדולות וחשובות מאלו? השיבו ר' חיים, ודאי, מן היושר הוא שידור מר בדירות נאות יותר ומרווחות יותר. אמר ר' מאיר אם כבודו אומר כן, אעשה כדבריו. מיד הבין הצדיק מצאנז כי כוונתו אחרת, חזר ואמר, אני התכוונתי לדירות מרווחות בעולם הזה. השיב ר' מאיר, את הדבר אין להשיב רק רציתי הסכמתו של מר, ואם הוא כבר הסכים ודאי כן יהיה, וכעבור שבועות אחדים נסתלק ר' מאיר לבית עולמו.

"ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (לא, יח)

מדוע כופל הכתוב "הסתר אסתיר"? מובא בשם ה"בעל שם טוב" הקדוש, שלפעמים מרגיש האדם רחוק מהקב"ה, והוא עושה מאמצים להתקרב. אולם, צרה גרועה יותר מזו היא כאשר הקב"ה מסתיר מן האדם את ההרגשה שהקב"ה רחוק ממנו, וכך הוא משוכנע שהוא קרוב, על אף שהוא בעצם מרוחק מאוד... וזהו "הסתר אסתיר" - הקב"ה יסתיר גם מעם

כל מאמץ שנעשה כדי לקרב את ה' לתורה, גם אם אינו נושא פירות הנראים לעין, מכל מקום יש לו תועלת בכך, הוא מעורר את ההשפעה מלמעלה, ועל ידי כך זוכה ה' לקבל שפע של תורה.

זהו השכר המובטח להורים, המביאים את ילדיהם הרכים להקהל. אמנם, אין הילד עדיין מסוגל לקלוט, אבל מסירות נפש יש כאן.

בבוא הזמן יקצור הילד את הפירות של מסירות הנפש הזה, הוא יגדל בתורה, ואין לך שכר גדול מזה להורים!

(ע"פ שפת אמת)

"ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות קרא את יהושע וגו'" (לא, יד)

איתא במדרש (ילקוט שמעוני רמז תתקמ"א): ביום מיתת משה נתייחד הדיבור ליהושע. כשסים הדיבור, שאל משה את יהושע: מה אמר לך ה'? אמר לו יהושע: וכי כל ארבעים שנה שהיית לומד עמי שאלתי אותך מה דיבר עמך ה'? מיד אמר משה: טוב אלף מיתות ולא קנאה אחת! והדבר תמוה, וכי עלתה קנאה בלבו של משה רבנו ע"ה?

וביאר הגאון מבילנא זצ"ל: הקב"ה רצה שמשה רבנו יסתלק מן העולם בנפש חפצה. משה התפלל תפילות רבות וביקש שאף על פי שהגיע עת הנהגתו של יהושע, הוא מוכן להיות כתלמיד ליהושע, ובלבד שיכנס לארץ ישראל ולא ימות.

רצה הקב"ה להראות לו שלא יהיה לו נחת מזה, ולכן ציווה השם יתברך ליהושע שאם ישאל אותו משה מה היה דבר ה' אליו - ישיב לו בזה הלשון: "וכי כל ארבעים שנה שאלתי אותך מה דיבר ה'".

כל זאת כדי שיסבור משה שיהושע משיב לו כן מדעתו, ויקבל על עצמו למות, כפי שאמר משה באמת: "טוב אלף מיתות ולא קנאה אחת". ואפילו אם אחר כך יבין

החטא, אמר הרה"ק רבי אשר פריינד זצוק"ל, לא היה עצם זה שאכל מן העץ הנאסר. החטא היה בזה שלא הכיר בבורא - שלא הכיר בכך שהבורא הכשיל אותו כדי שיקום על רגליו ויתחבר אליו.

ומאותו חטא ואילך - הכל כאן השתנה. מרשות של יחיד, העולם נהפך לרשות של רבים. כשאדם הראשון חטא, במקום לראות את היחיד שנמצא כאן - הוא בחר להאשים את אשתו, 'ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל' (בראשית ג, יב).

הופ! דמות נוספת הצטרפה לתמונה. זה היה השנוי הראשון בעולם! במקום שהבורא נראה בכל מקום, הוא נהפך למערפל ורחוק, ומאותו יום התחיל סדר יום חדש: פחות בורא וחבור - יותר דמיות, מציאות וראייה שטחית. והנה הנקדה: לפני החטא הייתה בעולם 'רשות אחת' בלבד - האדם מול בוראו, בלי שום תחנה באמצע. ברגע שאדם הראשון אמר 'האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי', הוא לא רק הסיט אחריות - הוא פתח פתח שדרכו נכנסות עוד ועוד 'דמיות' אל תוך היחס שבין האדם לבוראו: אשתי, הנחש, המזל, הסביבה. ומאז, במקום קשר ישיר וחסוף בין היחיד לבוראו, יש 'רבים' של גורמים שמקבלים את הקרדיט או את האשמה תחתיו. זו משמעותה של 'רשות הרבים' - לא בידו של אדם, אלא מפזרת בין דמיות רבות.

5,786 שנים לאחר מכן - שוב חוזרת המציאות על עצמה, ובאותה הצורה ממש. גם היום, בדיוק כמו אדם הראשון, אנו נוטים ליחס את ההצלחות ל'דמיות' אחרות - לכשרון שלנו, למאמץ, לנסבות - ולשכח את הנקדה האחת שממנה הכל יצא. משל זה - כמו חטאו של אדם הראשון - אינו מתאר יחיד אדם בלבד, אלא כל אדם ואדם, וגם את העולם כולו, המתפתח מדור לדור ושוכח בדרך את נקדת מוצאו.

לזכות

הרב משה דוד בן אסתר רחל נ"ו

וכל החושבים עליו רעה מהרה תופר עצתם ותקולקל מחשבתם

ישראל את הסתר הפנים בעצמו, והם לא ידעו כלל וכלל כשהרוכל עם סחורתו בשוק כבר מכר את מרכולתו, ולא נותרו לו אלא שאריות בלבד, והוא נחפו הביתה, הריהו שהם רחוקים.

עונש כזה הוא גרוע הרבה יותר, שכן לא ניתן להתמודד איתו, משום שהאדם אינו משקיע מאמצים על מנת להתקרב לבוראו.

"ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם" (לא, יט)

יהודי בן תורה שאביו נסתלק לבית עולמו הגיע אל החזון איש להתייעץ עמו: רצונו להרבות זכויות עבור נשמת אביו ועלה במחשבתו רעיון להקים גמ"ח להלוואות לעילוי נשמתו.

אמר לו החזון איש: הן אמת שזו זכות גדולה לנשמת המת להקים גמ"ח על שמו, אבל אם מחפש אתה להרבות כמה שיותר זכויות עבור נשמת אביו, הנה לך רעיון: תקח בחור חלש בלימוד, תקבע איתו זמן ללימוד, ובלימוד הזה תבנה אותו, תעמידו על רגליו, ותקים את הבחור הזה להיות בן תורה, וכשהוא ישא אשה, הרי גם בניו יהיו תלמידי חכמים ובני תורה, ובכך עד סוף כל הדורות.

והנה - הוסיף החזון איש - בעוד שבהקמת גמ"ח תסייע למספר מסוים של בני אדם, הרי על ידי שתלמד עם בחור חלש ותבנה אותו לבן תורה, יתרבו הזכויות ככל כפלים לנצח, ובכך יתרבו הזכויות עבור נשמת אביו יותר מגמ"ח. (מעשה איש)

תחשבו על תינוק שנולד חסר דעת, ואט-אט מתפתח עד לנסיקה של גיל הבגרות. פתאום מוצאים כוכב עולה שמצליח ומשגשג, ויודע לענות על כל שאלה.

האם זה אומר שעברו נמחק? ודאי שלא. כל מה שהוא יודע היום מגיע מאותה נקדה ראשונית של שכל. נקדת הפתיחה נשארת חקוקה בלבו - והיא נקדת האין-סוף שהטמיע בו הבורא כשנולד...

בראיה שטחית, יש לו במה להתפאר. אך אם יעמיק טפח, יגלה כי כל מה שמחזיק אותו היא הנקדה שהכניס בו הבורא.

העבודה של האדם היא להחזיר את הכל לבורא, שחלילה לא יגנב לעצמו שום קרדיט. כל הצלחה בשנה החולפת רשמה השג, אך ישנם גם שנויים מסוג אחר: הכאבים...

הבורא שולח לכל אחד מאתנו כאבים והתמודדיות בחיים - בחנוך, בשדוכים, בפרנסה, בעסקה שנופלת או בספק שלא נפתר.

כל כאב - הוא כואב וצורם. וכתוצאה ממנו נוצרים בנו שנויים. אנו משתנים לפי הקשיים. נולדנו ממחצבת האין-סוף, ועם פריחתנו הכאבים מפציעים. הם תמיד יהיו שם. מה עושים מולם? האם יש דרך להפטר מהשנויים הללו? אמר רבי אשר: לא! מהכאבים לא מתפטרים, הם תמיד יהיו כאן צמודים ללבנו.

הכל תלוי לאן אנו לוקחים אותם. אנו יכולים לראות בהם נטל וקללה, ונוכל לראות בהם נכס יקר וברכה מאת הבורא!

בראיה שטחית הכאב נראה כקללה, אך מצד האמת - רק הוא מחבר אותנו לבורא! בלעדיו היינו ממשיכים להיות באשליה האגו והשליטה העצמית.

בכל פעם שאנחנו מקבלים שנוי, זוהי ההזדמנות להתחבר אליו ותברך, לקבל זאת כברכה ולתקן את מעשה אדם הראשון.

"תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה" - 'שנה' היא לשון 'שנוי'. תכלה שנה וקללותיה - אלו הקללות שאנחנו במו ידינו גרמנו לשנויים להתפס כקללות, בזמן שהם משגרים אלינו מהבורא כברכות!

כעת זו ההזדמנות לאחל: שנפסיק לראות ב'שנוי' קללה. הגיע הזמן שבכל שנוי נמצא את הברכה וההזדמנות לחיות עם הבורא! תחל שנה וברכותיה, אמן!

(מציון תצא תורה - ספינקא)

נוטל את מעט האגסים שבסל האחד ואת מעט השזיפים שבסל השני, ואת מעט התפוחים שבסל השלישי, ומעורבבים ביחד, נותנם בערימה אחת, ומוכרם בחצי מחיר - שהוא רוצה להיפטר מהם מהר ככל האפשר.

ולפיכך - "והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות", כשאתה רואה ערבוביה של צרות שונות ומשונות באות ויורדות על ישראל - סימן הוא, שכבר כלתה כל הסחורה, וכבר מגיעים אל השאריות, וזה הקץ ממש, עקבתא דמשיחא, נחפזים לחזור הביתה.

ורבי שמחה בונם מפשיסחא היה מסיח לפני ריבונו של עולם: הבטחת לנו על ידי רבותינו: אמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב (סנהדרין צח, ב), והרי גלוי וידוע לפניך, שאם נצטרך חלילה לדור שכולו זכאי, מי יודע אם יגיע פעם כזה! ובכן, ברי, שבסופו של דבר, על כורחה תבוא הגאולה בדרך השניה - "בדור שכולו חייב", ואף זו דרך זו מתמשכת כך, ודאי משום שעוד מצויים בכל עיר יהודים יראים ושלמים שלא הגיעו עדיין חלילה למדרגה של כולו חייב, ובגללם הגאולה מתעכבת, ושואל אני ריבונו של עולם: מה איכפת לך, שעדיין מצויים מעט יהודים יראי שמים, ומפני מה תהיה מעכב בגללם את הגאולה?"

(ע' פנים לתורה)

"והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות" (לא, כא) ומפני מה תהיה מעכב בגללם את הגאולה?

המגיד מדובנא המשיל את משלו: לעת ערב,